

РЕФОРМУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

Ольга Барабаш

докторка юридичних наук, доцентка,
професорка кафедри загально-правових дисциплін
Інституту права Львівського державного університету
внутрішніх справ
(Львів, Україна)
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-2666-9696>
Scopus Author ID: 57194699372
kolibri1961@ukr.net

DOI: 10.33498/Юшп-2022-12-109

УДК 340.12:[37:004]:342.72/.73:005.44

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

АНОТАЦІЯ. У статті досліджено процес диджиталізації вітчизняної освіти в умовах цифровізації глобального простору. Підкреслено, що в умовах посилення глобальних викликів актуальним є дослідження впливу глобальних процесів на вищу освіту й освітні відносини з огляду на вплив глобалізації на всі сфери суспільного життя, зокрема й на освіту.

Метою статті є висвітлення питання щодо можливостей диджиталізації вітчизняної освіти, проблем і перспектив розвитку цього процесу. Наголошено, що зараз соціум позитивно реагує на інноваційні процеси, пов'язані з диджиталізацією суспільства й освіти. А останні світові тенденції підштовхнули всіх учасників вітчизняного освітнього процесу активізувати свої зусилля в удосконаленні інформаційної компетенції. З огляду на це акцентовано на двох важливих чинниках реалізації зазначеного процесу в рамках сучасної освітньої діяльності. По-перше, йдеться про виникнення нового виду комунікації між викладачем і студентом (так зване "холодне" спілкування), що виходить за межі класичного. Це, до прикладу, вацап, зум, месенджер, електронна пошта, інстаграм тощо. Як другий чинник вказаної комунікації виділено психічну стійкість усіх учасників спілкування, а також дидактичні можливості інтернету.

На основі проаналізованого матеріалу зроблено висновок про споживчу можливість соціальних мереж, їхній широкий потенціал. Ці ресурси забезпечують організацію освітньої взаємодії, і в навчальному процесі, і за його межами, дають змогу застосовувати елементи освітніх технологій, тим самим збільшуючи залучення студентів до процесу пізнання та навчання. До позитивних аспектів зараховано варіативність використання соціальних мереж в освітніх цілях, і в навчанні, і у викладацькій діяльності. Як аспекти, що вимагають особливої уваги, вказано низький рівень грамотності в ІТ-галузі, інертність переходу від традиційної форми трудової діяльності до диджиталізованої, що також вимагає певного часу на перегляд її нормативного регулювання.

Ключові слова: диджиталізація; цифровізація; вища освіта; інтернет-технології; ІТ-компетенції; лекція; семінарське заняття; студент; викладач.

© Ольга Барабаш, 2022

Процеси глобалізації охоплюють усі сфери суспільних взаємодій та впливають на освітню сферу, зокрема й вищу освіту. Тому в умовах посилення глобальних викликів актуальним є дослідження впливу глобальних процесів на вищу освіту й освітні відносини.

Розвиток вищої освіти є одним із найважливіших питань розвитку сучасного суспільства. Кінець ХХ ст. ознаменувався нагромадженням проблем у цій сфері й усвідомленням необхідності її реформування.

У країнах Європи підготовка до такої реформи розпочалася ще в 1980-х роках, коли в багатьох країнах відбувалося формування нової системи вищої освіти. Проте перед авторами реформи постало питання про вибір напрямку розвитку, який розкрив куди складнішу проблему: що являє собою сучасна вища освіта? Передусім зауважимо, що на початку ХХІ ст. пандемія коронавірусу та поширення цифрових технологій навчання підготували основу для нового джерела реформи освіти. У країнах Європи, де університети опинилися в умовах роботи виключно в цифровому середовищі практично весь навчальний рік, дискусія про зміну ролі університетів у суспільстві вийшла на новий етап розвитку.

Пошук відповіді на питання про шлях розвитку університетів загалом триває понад двадцять років. З'явилися концепції “інноваційного університету”, “підприємницького університету”, яку сформував свого часу ще Б. Р. Кларк¹. У своїй праці він здійснив ґрунтовне дослідження можливості використання понять “підприємницький” та “інноваційний” щодо університету, та все-таки віддав перевагу першому терміну. Саме розуміння університету як підприємницької організації стало основою реформування всієї системи вищої освіти в Європі. Її характерними рисами стали: комерціалізація діяльності, об'єднання університетів, використання дистанційних технологій тощо².

У цьому важливу рису європейської реформи вищої освіти стало активне впровадження дистанційних технологій в освітній процес. До прикладу, якщо в Італії у 2007 р. був лише один спеціалізований заклад вищої освіти у сфері дистанційної освіти – Університет імені Гульєльмо Марконі, то у 2017 р. практично всі італійські виші запровадили дистанційні технології³. Значною мірою на дистанційну освіту перейшли системи МВА, а також програми магістратури. Така система дає змогу вишам ефективніше використовувати працю викладачів.

Диджиталізація, або активне використання цифрових технологій у повсякденному житті, сьогодні є одним із найскладніших і водночас погано вивчених соціальних явищ. Широке використання цифрових технологій

¹ О Романовський, ‘Теоретико-методологічні засади інноваційного розвитку сфери вищої освіти’ (дис канд д-ра екон наук, 2013) 111.

² R Litan, L Mitchell, E Reedy, ‘Commercializing University Innovations: Alternative Approaches’ (2008) 8 Innovation Policy and the Economy 31–57.

³ О Мельник, О Лобода, *Історія науки і техніки* (ФО-Одноріг Т В 2018) 44.

у сучасному суспільстві зацікавило багатьох учених, які досліджували диджиталізацію як стадію в історії розвитку людства, що має власні причини, умови та наслідки. Це, зокрема, такі зарубіжні вчені: Д. Белл, М. Кастеллс, М. Гайдеггер, С. Келхтермс, П. Леві, Р. Е. Літан, Е. Мазур, С. Пінкер, Е. Тоффлер, А. Турен та ін. Серед вітчизняних дослідників ця проблема була предметом дослідження у працях Ю. Гришиної, С. Квіта, О. Лис, О. Романовського та ін.

У дослідженні використано сучасну методологію соціальних досліджень на основі систематичного підходу, зокрема методи моделювання, прогнозування, порівняння, систематизацію та періодизацію, метод формально-логічного та статистичного аналізу, а також інструменти спостереження та науковий аналіз документів і результати власної педагогічної діяльності. Особливий інтерес до цього напрямку пояснюється важливістю юридичної науки загалом для ефективного управління правовими процесами, особливо в цифровому майбутньому.

Метою дослідження є розробка теоретико-методологічних засад диджиталізації системи вищої освіти крізь призму національних інтересів у глобальному світі та напрацювання практичних рекомендацій щодо удосконалення державної політики в інноваційному розвитку правової системи.

Вища освіта визначається сукупністю систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що регулюються Законом України “Про вищу освіту”⁴. Освіта є найважливішим чинником економічного, соціального та духовного розвитку суспільства і навіть слугує надійним фундаментом у реалізації ідеї гідного життя. Право на освіту визнається як невід’ємне та природне серед інших прав і свобод людини та знаходить своє закріплення у міжнародних правових актах і внутрішньодержавному праві.

Сьогодні відбувається комплексне реформування, доповнення різних галузей життя суспільства, можна сказати, що людство входить у нову стадію розвитку. Оскільки в умовах глобалізації соціальні процеси стають дедалі більш пов’язаними та універсальними, то в цей період провідні країни світу вступили на шлях реформування своїх освітніх систем. Основною тенденцією є прагнення надати освіті властивості відкритості та доступності. В епоху глобалізації з’являються нові елементи в сучасній системі освіти, спрямовані на прикладні сфери та ринкові відноси-

⁴ Про вищу освіту: Закон України від 28 вересня 2017 р. № 1556-18 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>> (дата звернення: 19.10.2022).

ни. Це змушує освітні структури динамічно розвиватися, реагувати на потреби та запити практики.

Нині основні напрями розвитку, характерні для розвинених демократичних країн у системі вищої освіти, – інтернаціоналізація (національні інтереси у глобальному світі (співпраця)), інформатизація, інтеграція (розвиток національних зв'язків) на державному рівні – сприяють глобалізації освіти⁵. Поєднання таких напрямів орієнтоване на піднесення престижу національної університетської освіти через підвищення якості послуг та рівня підготовки людського капіталу до рівня світової конкурентоспроможності (а то й вище), що допомагає вишам своєчасно або навіть заздалегідь відповідати наявним вимогам інформаційного суспільства, що нині диктують роль і місце в ньому освіти, забезпечуючи тим самим домінуюче становище держав на світовій арені⁶. Також треба розуміти, що глобалізація освіти передбачає можливість і необхідність навчання у різних країнах, розширюючи потенційний вибір набору дисциплін та професорсько-викладацького складу, які їх забезпечують.

Принагідно зазначимо, що в Реєстрі суб'єктів освітньої діяльності “Заклади вищої освіти” Єдиної державної електронної бази з питань освіти станом на 1 жовтня 2021 р. було представлено 996 закладів. Із них 831 належить до категорії “Заклад вищої освіти”, і 165 – до категорії “Наукові інститути (установи)”. Перша категорія містить такі підгрупи: університети, академії, інститути – 450 закладів; коледжі, технікуми, училища – 493 заклади; відокремлені підрозділи – 140 закладів; інші наукові установи (організації) – 1 заклад⁷. Особливий інтерес у цьому напрямі становить цифрове майбутнє вітчизняної освіти, значення якості підготовки кадрів для роботи в дослідних структурах та вищі навчальні заклади в умовах цифрової трансформації суспільства, а також можливість створення мультиплікаційного соціально-економічного ефекту від реалізації заходів щодо оптимізації вищої освіти.

Зауважимо, що цифрове освітнє середовище є відкритою сукупністю інформаційних систем, що дозволяють організувати широкий набір завдань навчального процесу. Важливою особливістю цифрового освіт-

⁵ Ph Altbach, L Reisberg, L Rumbley, *Trends in Global Higher Education, Tracking an Academic Revolution* (UNESCO 2009) 246; Hans de Wit, ‘Globalisation and Internationalisation of Higher Education’ (2011) 8 *Universities and Knowledge Society Journal* 241–8; E Hazelkorn, ‘Reflections on Global problems of Higher Education: a European Perspective’ (2013) AERA’s Division J and NAFSA: Association of International Educators 7; T Kerikmae, J Monnet, ‘Globalisation and Higher Education from European Perspective’ in *After fifty years: the coming challenges – Governance and Sustainable Development* (University of Coimbra 2008) 39–49; S Marginson, M van der Wende, ‘Globalisation and Higher Education’ (2007) 8 *OECD Education Working Papers* <https://doi.org/10.1787/173831738240>; P Zgaga, U Teichler, J Brennan, *The Globalisation Challenge for European Higher Education: Convergence and Diversity, Centres and Peripheries* (Edited Collection 2016) 394.

⁶ J Klug et al, ‘Diagnostic competence of teachers: A process model that accounts for diagnosing learning behavior tested by means of a case scenario’ (2013) 30 *Teaching and Teacher Education* 38–46.

⁷ С Квіт (ред), *Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2021 рік* (Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти 2022) 10.

нього середовища є його відкритість⁸. Однак гнучкість і варіативність використання цифрового освітнього середовища породжує питання щодо розробки конкретних методів його застосування в освітній діяльності. Одним із таких процесів є диджиталізація освіти.

Диджиталізація як висхідний тренд розвитку існує кілька десятиріч років. Безліч елементів нашого життя поступово набувають цифрового характеру. Освіта і наука в цьому тренді одночасно задавали тон (пояснювали, як і навіщо) та відставали (важко впроваджували цифрові технології у зв'язку з недостатнім фінансуванням). Однак пандемія, викликана *COVID-19*, внесла несподівані корективи в освітні процеси, зробивши їхню диджиталізацію обов'язковим елементом. У зв'язку із цим актуальним, на нашу думку, є науковий аналіз процесів та результатів підготовки кадрів вищої кваліфікації в освітньому середовищі, спрямований на розуміння необхідності та можливостей диджиталізації у цій сфері.

Термін “диджиталізація” походить від англійського слова *digit*, що в перекладі українською означає *цифра*; буквально ж перекладається як “оцифрування” або “залучення в цифрову форму”⁹. Вперше концепцію диджиталізації було використано в американській літературі 1971 р.¹⁰ В Україні цей термін набув поширення останніми роками, часто його вживають керівники різних компаній, особливо в банківському секторі¹¹.

Диджиталізація, як спосіб переладу будь-якого типу інформації у цифрову форму, – це основний термін, що описує XXI ст. якнайточніше. Ми живемо в епоху, коли наші ідеї розвиваються, ми прагнемо і досягаємо прогресу. На цьому етапі система освіти вимагає вдосконалення, оскільки сучасне покоління не хоче бути обмежене рамками простого навчання; їхня цікавість величезна і не може бути задоволена за допомогою розроблених раніше освітніх систем.

Зрештою, нинішня молодь, так би мовити, “народилася з кнопкою на пальці”. Для них інтернет – провідне визначення реальності, що формує сучасні тренди, зокрема і в освіті. Інформаційні девайси для них уже не є зовнішніми атрибутами життя, вони немовби занурюються у свідомість молоді. Сучасне молоде покоління сприймає всесвітню павутину (інтернет), програмно-технічні засоби як звичні та комфортні складові життя. Інтернет став для них основним джерелом інформації та засобом комунікації. Завдяки кіберреволюції мережі Інтернет сучасна людина, як *Homo Sapiens*, фактично перетворюється на *Homo Cyberus*, а науковцям

⁸ Н Khnyfr, ‘The higher education system in the world with strategy’ [2005] 3 (9) Journal of Cultural Management.

⁹ М Прохоров, ‘Що таке диджиталізація – пояснює експерт’ (Українське радіо, 16.10.2019) <<http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=91042>> (дата звернення: 19.10.2022).

¹⁰ М Міхровська, ‘Цифрове урядування: поняття та особливості становлення в Україні’ (2020) Збірник наукових праць ЛОГОС 115–7.

¹¹ Оксана Збанацька, ‘Термінологія законодавства в контексті цифровізації’ (2020) 1 Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія 98–105.

доводиться вивчати процес кіберсоціалізації людини (соціалізації особистості в кіберпросторі), тобто процес якісних змін структури самосвідомості особистості, що відбувається під впливом і в результаті використання нею сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій у своїй життєдіяльності.

Як відомо, традиційна система освіти ґрунтувалася на концепції передачі знань, що передбачала чіткі стосунки між учителем та учнем, викладачем та студентом. Світ змінюється, і це спричиняє зміни як ролі вчителя/викладача, так і методів його роботи. Дуже слушно зауважив генеральний директор *ISTE* (Міжнародне співтовариство з технологій освіти, США) Р. Кулатта на форумі *EdCrunch-2018* "Сучасний вчитель: хто він? Зміна парадигми під впливом нових технологій"¹². Він зауважив, що мета роботи вчителя – це не транслявання інформації, оскільки доступ до інформації в будь-яких обсягах стає дедалі простішим. У сучасному світі вчитель – це як куратор у музеї, він має допомогти учневі вибрати потрібну інформацію. Цифрова освіта має очевидні переваги, як-от: охоплення і доступність, що дає їй змогу проникати в набагато більший сегмент суспільства; доступ до уроків у режимі 24/7 та форма самонавчання, завдяки чому учні можуть планувати свій навчальний процес, здобувати освіту водночас з іншими зобов'язаннями.

Водночас не можна забувати і про недоліки, пов'язані з погіршенням фізичного здоров'я молоді, її мовленнєвого розвитку, а також із ризиком втрати навичок письма, як наслідок – втрата здібностей до творчості. Очевидно, що навчання – це не просто трансляція знань, і недостатньо лише поставити монітор у кабінеті, виводячи на нього яскраві слайди презентації та виразне аудіоповідомлення. Жодні технології віртуальної реальності, інтерактивні панелі, цифрові лабораторії не в змозі сформувати особистість людини, стати наставником і показати всю красу цього світу, зацікавити процесом здобуття нових знань. Освіта – це про особистість, як учня/студента, так і педагога, про відкритий діалог, обмін думками та свободу вибору. І ніякі технології замінити у цьому вчителя/викладача не зможуть, але ці ж технології допоможуть зробити процес більш ефективним і цікавим¹³.

Тож для студентів важливо розвивати здатність критичного та системного мислення, завдяки чому можна вести діалог із викладачами¹⁴. Викладач також має стати іншим, щоб у новому форматі поєднання педагогіки та цифри зуміти навчити "брати" знання якісного рівня. На думку ек-

¹² Современный учитель: кто он? Изменение парадигмы под влиянием новых технологий <<https://www.youtube.com/watch?v=j1QU5socclc>> (дата звернення: 19.10.2022).

¹³ L. Kormykh, A. Kormykh, 'E-democracy and enhancing public administration in Ukraine: the issues of transition' in *State and law in the context of globalization: realities and prospects: collective monograph* (Liha-Press 2019) 184.

¹⁴ E. Kuz'mina et al, 'Using data analysis methodology to foster professional competencies in business informaticians' [2020] 9 (1) *European Journal of Contemporary Education* 54–66.

пертів, до переліку компетенцій працівників сфери освіти, затребуваних під час переходу на цифрову модель, окрім достатнього рівня володіння ключовими компетенціями цифрової економіки, має бути володіння технологіями педагогічного дизайну, навички формування освітніх спільнот, розуміння LMS методології (*Learning Management System* – система управління навчанням), навички роботи з цифровими освітніми платформами, уміння працювати з даними та розуміння можливостей управління освітнім процесом на їх основі: від створення систем агрегування даних про учнів до формування на їх основі індивідуальних освітніх маршрутів¹⁵.

Зрештою, можна сказати, що відправною точкою для швидкого розвитку інтернет-технологій у соціумі стала світова подія березня 2019 р. – стрімке поширення коронавірусної інфекції. Це позначилося й на системі освіти. Щоправда, в освітніх цілях інтернет використовується досить часто. Він є високоефективним засобом збирання інформації, тож полегшує освітній процес усім – не лише учням/студентам, а й для викладачів, адже він полегшує освітній процес усім.

Зарубіжні дослідники відзначають переваги, які має інтернет в освітньому процесі:

1) економічно, а іноді й безкоштовно. На онлайн-платформах будь-хто з легкістю може знайти лекції, збірники або повноцінні курси у різних цінових категоріях, навіть безоплатно;

2) зручність доступу. Студенти з різних місць можуть навчатися у викладачів, а також взаємодіяти з ними в режимі реального часу;

3) взаємодія з однодумцями. Інтернет дає можливість безмежних комунікацій, у яких кожен може дізнатися щось нове¹⁶.

Тож глобальна мережа стала справжнім помічником у сфері освітніх послуг. Це також спричинилося до формування інформаційного суспільства. Як наголошує Е. Мазур, інформаційне суспільство змінює онтологію освіти, тому що змінюється простір (топос) і час життєвого світу (темпоральність) людини. В інформаційному суспільстві спостерігаються зміни на рівні глибинної основи часу, що виявляються у десинхронізації процесів у дійсній та віртуальній реальності¹⁷.

Щодо рівня цифрової письменності населення України, то більш ніж половина українців (53,5 %) має середній рівень цифрової грамотності. Такими є результати першого в Україні соціологічного дослідження цифрових навичок українців “Дія: Цифрова освіта”¹⁸. Цифрові навич-

¹⁵ В Арешонков, ‘Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді’ (2020) 2 Вісник НАПН України 1–6.

¹⁶ P Levy, *Collective intelligence* (Plenum, Harper Collins 1997) 253–8.

¹⁷ Eric Mazur, *Peer Instruction: A User’s Manual* (Pearson 2013) 251.

¹⁸ ‘Який рівень цифрової грамотності українців – дослідження’ (2019) The Village. 25 Грудень 2019 <<https://www.the-village.com.ua/village/city/city-news/292641-yakiy-riven-tsfrovoyi-gramotnosti-ukrayintsiv-doslidzhennya>> (дата звернення: 19.10.2022).

Ольга Барабаш

ки передбачають чотири параметри: інформаційні та комунікаційні навички, уміння розв'язати проблему в інтернеті та пошук програмного забезпечення. Найкраще цифровими навичками володіє молодь у віці 10–17 років, вона отримала частку 61,6 % у категорії “вище середнього”. Взагалі не володіють такими навичками 15,1 % українців, а низький рівень мають 37,9 % громадян¹⁹. Окрім того, 1 300 000 громадян користуються онлайн-курсами²⁰.

На тлі світових пандемічних подій зростання рівня цифрової освіти стає першоважливим завданням і для всієї держави, і для вітчизняної системи освіти. Так, для зручності населення було впроваджено мобільні додатки *eGov*, системи оплат за різні послуги, зокрема й за навчання, введено систему *QR*, у системі вищої освіти запроваджено змішане навчання – традиційного та дистанційного, здебільшого через систему “Зум”. Також постійно зростає кількість мобільних додатків освітнього та розвивального характеру. Варто зазначити, що прогрес у галузі розвитку інтернет-технологій призвів до заміни “стародавнього” комп'ютера на сучасні пристрої отримання доступу до нової інформації: планшети, смартфони, смарт-пристрої (годинник, окуляри, ручки тощо), андроїди.

Дослідники виділяють кілька етапів розвитку диджиталізації соціуму, а разом із ним і системи освіти. Причому саме сучасний період характеризується великими ІТ-проектами: цифровізація світової спільноти, перехід на крипто-звернення, розробка й експлуатація електромобілів, проектування житлових будинків з експлуатацією геотермального тепла (сонячна та вітрова енергії), перехід на дистанційне навчання тощо²¹. Освітнє середовище оснащене, як ми вже зазначали, смартфонами, андроїдами, різноманітними планшетами, іншими смарт-пристроями. Перенесення повсякденних практик, пов'язаних із використанням інтернет-технологій, в освітній процес призводить до трансформації цінностей освіти, а це викликає науковий інтерес.

Загалом можна сказати, що зараз соціум досить позитивно реагує на інноваційні процеси, пов'язані з диджиталізацією суспільства й освіти. Останні світові тенденції підштовхнули всіх учасників педагогічного процесу в Україні активізувати свої зусилля у вдосконаленні інформаційної компетенції²². При цьому важливо виділити два важливі чинники. По-перше, йдеться про виникнення нового виду комунікації між викладачем і студентом, що виходять за рамки класичного. Це, до прикладу, вацап, зум, месенджер, електронна пошта, інстаграм тощо. У такому разі варто говорити про “холодне” спілкування. Як другий фактор вказаної

www.pravoua.com.ua

¹⁹ Який рівень цифрової грамотності українців – дослідження (н 18).

²⁰ Програма EGAP <<https://egap.in.ua/>> (дата звернення: 19.10.2022).

²¹ Ch Knapper, “Changing teaching practice: strategies and barriers” *Paper presented at Taking stock: Symposium on teaching and learning research in higher education*. 2008 April 25, Ontario (Ontario Canada 2008).

²² Digital Ranking Report 2021 <<https://imd.cld.bz/Digital-Ranking-Report-2021/200>> (accessed: 19.10.2022).

комунікації виділимо психічну стійкість усіх учасників спілкування, а також дидактичні можливості інтернету.

На підставі наведених даних можна твердити про споживчу можливість соціальних мереж, їхній широкий потенціал. Ці ресурси забезпечують організацію педагогічної взаємодії, і в навчальному процесі, і за його межами, дають змогу застосовувати елементи освітніх технологій, тим самим збільшуючи залученість студентів до процесу пізнання та навчання. Позитивним також є варіативність використання соціальних мереж в освітніх цілях. Однак нині маємо констатувати все ще низький рівень грамотності населення в ІТ-сфері, інертність переходу від традиційної форми трудової діяльності до диджиталізованої, що також вимагає часу на перегляд нормативного регулювання тощо²³.

Проте варто зауважити, що сьогочасні реалії – пандемія коронавірусу та повномасштабна війна в Україні, яку розв'язала Російська Федерація 24 лютого 2022 р., – засвідчили наявні труднощі у використанні інтернет-ресурсів у сфері освіти. Здебільшого це пов'язано з нижчою швидкістю інтернету, відсутністю доступу до деяких інформаційних сайтів, блокуванням ресурсів тощо. Окрім того, дається взнаки поки належно не відпрацьована методика викладання саме з використанням можливостей інтернет-ресурсів та ефективних форм мобільних технологій. Водночас педагоги відзначають, що в рамках дистанційної освіти найуспішнішою з педагогічних технологій є проєктна діяльність чи групова, парна робота. Особливої уваги заслуговує психологічний аспект проведення заняття онлайн, де вчитель/викладач не бачить концентрації учня/студента на новій інформації.

Отже, диджиталізація в освіті є одночасно застосуванням цифрових освітніх технологій (як інструмент) і навчання цифрових знань, навичок і вмінь (як результат)²⁴. Для вищої освіти необхідний результат більш складний, оскільки охоплює апарат сучасної науки – дослідник повинен знати і розуміти не тільки загальну методологію та зміст своєї сфери наукової діяльності, а й цифрові способи отримання, збереження та передачі наукового знання. Однак саме в цих двох аспектах відображається весь набір можливостей і загроз управління диджиталізацією в освіті. Тож треба розуміти, наскільки освітня система здатна пропонувати та транслювати цифрові знання новим учням/студентам, а також те, наскільки учні/студенти здатні такі знання засвоювати.

Загалом цифровізація самих освітніх технологій зводиться до використання цифрових комунікацій (заміна або імітація особистого спілкування) та/або інструментів дослідницької діяльності (переважно різні

²³ Klug et al (n 6).

²⁴ P Levy, R Bononno, *Becoming virtual: Reality in the digital age* (Da Capo Press Incorporated 1998) 207.

Ольга Барабаш

комп'ютерні програми (від аналізу даних до моделювання), електронні бібліотеки та бази даних, а іноді штучний інтелект).

Із позицій управління освітою потрібно більш чітко сформулювати мету функціонування всієї освітньої системи (або програми) з урахуванням вимог цифрового суспільства, ґрунтуючись на реальних ресурсах та правильній постановці завдань, виборі інструментів. Важливо точно визначити, яке місце в навчальній програмі та самому освітньому процесі займатиме “цифрова” підготовка, а яке місце – предметно-змістовна, і як саме цифрові та змістовні навички науково-дослідної роботи будуть взаємопов'язані. І доречно, мабуть, дотримуватися індивідуального підходу до навчання, коригуючи освітні процеси з урахуванням вимог цифрового суспільства.

Ці процеси передбачають питання ‘інфраструктурної підтримки галузі освіти та цифрової підтримки: створення цифрового освітнього паспорту, розбудова Всеукраїнської школи онлайн’²⁵. Загалом же основними компонентами диджиталізації закладів вищої освіти зараз називають: 1) онлайн-освіту; 2) електронні освітні ресурси; 3) електронний документообіг; 4) навчання за допомогою тренажерів; 5) формування компетенцій, необхідних у цифровому світі²⁶.

Тож, розглядаючи питання про диджиталізацію вітчизняної вищої освіти, варто вказати тенденції суспільних і методологічних перетворень. Зокрема, йдеться про методики, спрямовані як на навчання студента пізнавати професійно-освітній контент самостійно, так і вміти вміло оперувати ІТ-знаннями.

Висновки. У наш час знання визначають розвиток економіки, політики, культури, суспільства загалом. Освіта була і є найважливішим чинником економічного розвитку та конкуренції. Наявність вищої освіти стає необхідною умовою соціальної та професійної мобільності. Тож освіта є ключовим фактором розвитку в сучасному світі, відкриваючи людям можливості активно впливати на процеси глобалізації, формуючи ці процеси в тому чи іншому напрямку. Заразом освіта стає й об'єктом глобалізації. Перед сучасними освітніми системами ставляться такі основні завдання – розширити можливості для здобуття освіти, забезпечити безперервність самого процесу навчання, а також постійно адаптувати навчальні курси до швидкого життя. Крім того, сьогодні можемо з упевненістю говорити, що сучасна освітня модель вишу має ґрунтуватися на різноманітних орієнтованих підходах, має бути гнучкою, передбачати не тільки класичні форми

www.pravoua.com.ua

²⁵ С Шкарлет, ‘Жодна дитина не повинна страждати від зупинки чи призупинення освітнього процесу’ (Міністерство освіти і науки України, 01.06.2022) <<https://mon.gov.ua/ua/news/zhodna-ditina-ne-povinna-strazhdati-vid-zupinki-chi-prizupinennya-osvitnogo-procesu-sergij-shkarlet>> (дата звернення: 19.10.2022).

²⁶ К Громошенко, Я Тицька, ‘Правове регулювання диджиталізації вищої юридичної освіти: проблеми та перспективи’ (2020) 5 Юридичний науковий електронний журнал 303–6.

ведення занять – лекції та семінари, а й форму, в якій лекції замінюються дискусією. І в такій освітній моделі диджиталізація – це перспективний механізм оновлення та розробки сучасного закладу вищої освіти.

Також в умовах посилення глобальних викликів потрібно формувати глобальну освіту на користь сталого розвитку на основі реформування міжнародних правових норм та посилення їх взаємодії з внутрішньодержавними освітніми системами.

Отже, глобальні процеси вищої освіти – це розвиток громадянського суспільства, що супроводжується розробками й реалізацією програм світового масштабу. Вони спрямовані на всебічний розвиток особистості, підготовку людини до життя в сучасному суспільстві, зокрема як майбутнього спеціаліста, задіяного в системі праці. Проблеми вищої освіти в Україні – це насамперед питання реформування й адаптації нових систем у нашій країні, зокрема й до сфери диджиталізації освіти. При цьому роль вітчизняної освіти у розв’язанні глобальних проблем та переході до сталого розвитку полягає в належній реалізації чинників, що істотно впливають на освіченість громадян в Україні та у світі загалом. У підсумку глобалізація освіти спрямована на формування єдиної планетарної науково-освітньої підсистеми суспільства на користь сталого розвитку.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Altbach Ph, Reisberg L, Rumbley L, *Trends in Global Higher Education, Tracking an Academic Revolution* (UNESCO 2009) (in English).
2. Knapper Ch, *Changing teaching practice: strategies and barriers. Paper presented at Taking stock: Symposium on teaching and learning research in higher education* (2008) (in English).
3. Kormych L, Kormych A, 'E-democracy and enhancing public administration in Ukraine: the issues of transition' in *State and law in the context of globalization: realities and prospects: collective monograph* (Liha-Pres 2019) (in English).
4. Levy P, Bononno R, *Becoming virtual: Reality in the digital age* (Da Capo Press Incorporated 1998) (in English).
5. Levy P, *Collective intelligence* (Plenum, Harper Collins 1997) (in English).
6. Mazur E, *Peer Instruction: A User's Manual* (Pearson 2013) (in English).
7. Zgaga P, Teichler U, Brennan J, *The Globalisation Challenge for European Higher Education: Convergence and Diversity, Centres and Peripheries* (Edited Collection 2016) (in English).
8. Melnyk O, Loboda O, *Istoriia nauky i tekhniky* (FO-Odnorih T V 2018) (in Ukrainian).

Edited books

9. Kerikmae T, Monnet J, 'Globalisation and Higher Education from European Perspective' in *After fifty years: the coming challenges – Governance and Sustainable Development* (University of Coimbra 2008) 39–49 (in English).

Ольга Барабаш

10. Kvit S (red), *Richnyi zvit Natsionalnoho ahentstva iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity za 2021 rik* (Nats ahentstvo iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity 2022) (in Ukrainian).

Journal articles

11. Hans de Wit, 'Globalisation and Internationalisation of Higher Education' (2011) 8 *Universities and Knowledge Society Journal* (in English).
12. Hazelkorn E, 'Reflections on Global problems of Higher Education: a European Perspective' (2013) *AERA's Division J and NAFSA: Association of International Educators* 7 (in English).
13. Khnyfr H, 'The higher education system in the world with strategy' [2005] 3 (9) *Journal of Cultural Management* (in English).
14. Klug J et al, 'Diagnostic competence of teachers: A process model that accounts for diagnosing learning behavior tested by means of a case scenario' (2013) 30 *Teaching and Teacher Education* (in English).
15. Kuzmina E et al, 'Using data analysis methodology to foster professional competencies in business informaticians' [2020] 9 (1) *European Journal of Contemporary Education* (in English).
16. Litan R, Mitchell L and Reedy E, 'Commercializing University Innovations: Alternative Approaches' (2008) 8 *Innovation Policy and the Economy* (in English).
17. Marginson S, Marijk van der Wende, 'Globalisation and higher education' (2016) *OECD* 74 (in English).
18. Areshonkov V, 'Tsyfrovizatsiia vyshchoi osvity: vyklyky ta vidpovidi' (2020) 2 *Visnyk NAPN Ukrainy* (in Ukrainian).
19. Hromovenko K ta Tytska Ya, 'Pravove rehuliuвання didzhitalizatsii vyshchoi yurydychnoi osvity: problemy ta perspektyvy' [2020] 5 *Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal* (in Ukrainian).
20. Mikhrovska M, 'Tsyfrove uriaduvannya: poniattia ta osoblyvosti stanovlennia v Ukraini' (2020) *Zbirnyk naukovykh prats AOFOS* (in Ukrainian).
21. Zbanatska O, 'Terminolohiia zakonodavstva v konteksti tsyfrovizatsii' (2020) 1 *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia* (in Ukrainian).

Theses

22. Romanovskiy O, 'Teoretyko-metodolohichni zasady innovatsiinoho rozvytku sfery vyshchoi osvity' (dys kand d-ra ekon nauk, 2013) (in Ukrainian).

Websites

23. 'Yakyi riven tsyfrovoyi hramotnosti ukrayintsiv – doslidzhennia' (2019) *The Village*. 25 Hruden 2019 <<https://www.the-village.com.ua/village/city/city-news/292641-yakyi-riven-tsyfrovoyi-gramotnosti-ukrayintsiv-doslidzhennya>> (accessed: 19.10.2022) (in Ukrainian).
24. Prohrama EGAP <<https://egap.in.ua>> (accessed: 19.10.2022) (in Ukrainian).
25. Prokhorov M, 'Shcho take didzhitalizatsiia – poiasniuie ekspert' (*Ukrainske radio*, 16.10.2019) <<http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=91042>> (accessed: 19.10.2022) (in Ukrainian).
26. Shkarlet S, 'Zhodna ditina ne povinna strazhdati vid zupinki chi prizupinennya osvitnogo procesu' (*Ministry of Education and Science of Ukraine*, 01.06.2022) <<https://mon.gov.ua/ua/news/zhodna-ditina-ne-povinna-strazhdati-vid-zupinki-chi-prizupinennya-osvitnogo-procesu-sergij-shkarlet>> (accessed: 19.10.2022) (in Ukrainian).

Olha Barabash

DIGITALIZATION OF THE NATIONAL EDUCATION:
PROBLEMS AND PROSPECTS FOR ITS DEVELOPMENT
UNDER CONDITIONS OF GLOBALIZATION

ABSTRACT. The article deals with the digitalization process of the national education under conditions of digitalization of the global space. It is emphasized that in the context of increasing global challenges, it is relevant to study the impact of global processes on higher education and educational relations taking into account the impact of globalization on all spheres of social life, including education.

The main purpose of the article is to highlight the issue of the possibilities of digitalization of the national education, problems, and prospects for the development of this process. It is proved that modern society responds positively to innovative processes related to the digitalization of society and education. In addition, the latest global trends have prompted all participants in the domestic educational process to intensify their efforts in improving information competence. Two important factors concerning the implementation of this process within the framework of modern educational activities are elucidated. First, it is about the emergence of a new type of communication between a lecturer and a student (the so-called “cold” communication), which goes beyond the classical one. These are, for example, WhatsApp, Zoom, Messenger, e-mail, Instagram, etc. The mental stability of all communication participants and the didactic capabilities of the Internet are highlighted as the second factor of the indicated communication.

Based on the analyzed material, a conclusion that the consumer possibility of social networks has great potential is made. These resources provide the organization of educational interaction, both in the educational process and beyond, making it possible to apply elements of educational technologies, thereby increasing the involvement of students in the process of cognition and learning. The positive aspects include the variability of using social networks for educational purposes in learning and teaching activities. Aspects that require special attention are the low level of literacy in the IT industry and the inertness of the transition from a traditional form of labor to a digitalized one, which also requires some time to review its normative regulation.

KEYWORDS: digitalization; digitization; higher education; Internet technologies; IT competencies; lecture; seminar; student; lecturer.